

Tomasz Huk

Związek idei z życiem narodu na przykładzie genezy i ewolucji ruchu harcerskiego w Polsce

– opracowanie „Encyklopedii harcerstwa”

HARCERSTWO

*Rocznik naukowy Muzeum Harcerstwa
nr 1, 2018, s. 189-197*

WSTĘP

Wywodzący się ze skautingu ruch harcerski od czasu swojego powstania jest stale obecny w społeczeństwie polskim. Harcerstwo permanentnie wspierało i wspiera funkcję wychowawczą państwa polskiego, a w czasie trudnym dla Polski ruch ten dawał świadectwo najwyższego poświęcenia w obronie narodowej kultury, narodowych wartości i narodowego bezpieczeństwa. Cezurą potwierdzającą te słowa była II wojna światowa i działalność Szarych Szeregów w obronie Państwa Polskiego¹. Wypracowane przez ponad sto lat wartości są nadal aktualne w działalności edukacyjnej harcerstwa tworzącego pewien wycinek rzeczywistości, który w XX wieku był często przedmiotem badań naukowych. Niestety, współcześnie proble-

my ruchu harcerskiego nie są tak często podejmowane w pracach badawczych, jak kiedyś, oraz nie cieszą się uznaniem społecznym. Uzasadniona jest więc promocja i wsparcie badań naukowych poruszających szerokie spektrum problemów dotyczących działalności ruchu harcerskiego. Do takich działań wpisuje się interdyscyplinarny projekt naukowy, w rezultacie którego powstanie *Encyklopedia harcerstwa*, będąca zbiorem teorii naukowej stowarzyszeń harcerskich (takich jak np. ZHP, ZHR, SHK „Zawisza”), tworzących ruch harcerski w Polsce oraz poza granicami kraju. Współcześnie pojęcie „ruch harcerski” będziemy rozumieli jako dążenie różnych organizacji harcerskich do realizacji wspólnego celu, jakim jest wychowanie dzieci

1. A. Fersten, To jeszcze nie to, „Harcerstwo”, nr 10 (345), 1988, s. 38.

2. W innym kontekście o pojęciu „ruch harcerski” pisał

O. Fietkiewicz na łamach czasopisma „Harcerstwo” nr 11/12 (346-347), 1988. Rozważania te były uwarunkowane oficjalną działalnością jednej organizacji harcerskiej (ZHHP) przed transformacją ustrojową. Z. Zakrzewska w artykule Rozważania modelowe, „Harcerstwo” nr 6, 1988, zwróciła uwagę, że przed II wojną światową „w ujęciu modelowym harcerstwo było ruchem społecznym (który wytworzył organizację) a jego członkowie lub uczestnicy skupiali się do realizacji wspólnych dla nich celów: wspólnego działania w imię przyjętych wartości i wspólnego kształtowania siebie, czyli samowychowania w imię tychże wartości”. Współcześnie obserwujemy współdziałanie różnych organizacji harcerskich, a zatem powrót do idei przedwojennej ruchu harcerskiego.

3. E. Barbie: Badania społeczne w praktyce. Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2004, s. 36.

4. T. Pilch, T. Bauman, Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe, Wyd. Akademickie Żak, Warszawa 2001, s. 17.

5. H.H. Kruger, Wprowadzenie w teorie i metody badawcze nauk o wychowaniu, GWP, Gdańsk 2005, s. 27.

6. T. Pilch, T. Bauman, Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe, Wyd. Akademickie Żak, Warszawa 2001, s. 270-277.

i młodzieży². Powstała teoria naukowa, a tym samym nauka, nie będzie rozstrzygać sporów o wartości, które dla stowarzyszeń harcerskich posiadają elementy wspólne i rozdzielne. Może natomiast określić, jak funkcjonują pewne systemy wartości na podstawie zestawu uzgodnionych kryteriów³, które w procesie badawczym zostaną obiektywnie ustalone. Poznanie naukowe harcerskiej rzeczywistości będzie „usystematyzowane, obiektywne, sprawdzalne, utylitarne, twórcze”⁴, zgodne z nurtem pedagogiki humanistycznej ujmującej już istniejącą rzeczywistość kulturową w uporządkowanym aparacie pojęciowym, a następnie w ukształtowanym w formie encyklopedii za pomocą norm i systemów wartości⁵.

Projekt polega na realizacji prac badawczych prowadzących do skonstruowania *Encyklopedii harcerstwa*. Projekt, jak już wcześniej wspomniano, ma charakter interdyscyplinarny i będzie realizowany przez specjalistów z różnych ośrodków naukowych po ustaleniu określonego postępowania badawczego zgodnie z metodami naukowymi zapewniającymi pozyskanie nowych danych, weryfikację już istniejących oraz ich triangulację. Opracowane przez zespół wykonawców narzędzia badawcze umożliwią zebranie informacji, które posłużą do skonstruowania spójnej i logicznej wiedzy o harcerstwie. Ponadto przeprowadzona zostanie eksploracja zbiorów dotyczących działalności harcerskiej w kontekście tworzenia i podtrzymywania dziedzictwa narodowego Polski, które dotąd niebadane znajdują się w rękach prywatnych, a które należy ocalić od zniszczenia i zapomnienia. Uzyskane w toku badań dane poddane zostaną analizie jakościowej oraz ilościowej. Zebrane w ten sposób dane mogą mieć istotne

znaczenie dla konstruowania nowej wiedzy o harcerstwie, a przede wszystkim roli, jaką odegrał ten ruch w tworzeniu tradycji i kultury narodowej Polski. Zrealizowane działania badawcze umożliwią racjonalny dobór haseł dotyczących ruchu harcerskiego oraz ich obiektywne wyjaśnienie.

Metodologia badań jakościowych prowadzonych w ramach projektu budowana jest na podstawach fenomenologii, hermeneutyki i interakcjonizmu. Przypomnijmy, iż celem fenomenologii jest badanie zjawisk takimi, jakie są. Dzięki badaniom fenomenologicznym ruchu harcerskiego możliwe będzie odkrycie tego, co wcześniej nie było dostrzegane i doceniane przez różne grupy społeczne. Podstawy hermeneutyki dotyczyć będą interpretacji tekstu związanego z harcerstwem oraz czynienie tekstu zrozumiałym. Przedmiotem rozumienia jest zawsze to, co jednostkowe, bo rozumienie jest odniesieniem subiektywnego przeżycia do tego, co ogólne, obiektywne. Z kolei podstawy interakcjonizmu symbolicznego posłużą jako założenie, że działanie ludzkie nie jest prostą reakcją na bodźce. Bodziec od relacji oddziela proces interpretacji przez jednostkę sytuacji, w których znalazł się ruch harcerski. Fenomenologia wskazuje na inny sposób poznawania świata, hermeneutyka na sposób jego interpretowania i opisywania, zaś interakcjonizm symboliczny na językowe konstruowanie rzeczywistości społecznej⁶.

ZAŁOŻENIA PROJEKTU

Prowadzone badania, a w ich rezultacie zamieszczony w *Encyklopedii harcerstwa* zbiór haseł dostarczy informacji o pierwszorzędnym znaczeniu dla przyszłych badań naukowych nad ruchem harcerskim, który odegrał niezwykle ważną rolę

w kształtowaniu się państwa polskiego, podtrzymywaniu tradycji narodowych naszej Ojczyzny oraz w wychowywaniu młodych pokoleń Polaków. Należy podkreślić, że ruch harcerski nieprzerwalnie od ponad stu lat prowadzi działalność na rzecz dzieci i młodzieży w oparciu o tradycje narodowo-patriotyczne. Harcerstwo nie jest typową organizacją pozarządową, lecz wielopokoleniowym, najstarszym w Polsce ruchem wychowawczym opartym na idei skautowej oraz na takich wartościach, jak „Bóg, Honor, Ojczyzna” oraz „Nauka” i „Cnota”. Realizacja projektu przyczyni się również do stworzenia oraz utrzymania interdyscyplinarnego i ogólnopolskiego wyspecjalizowanego zespołu badawczego, który swoją pracę będzie kontynuował w Muzeum Harcerstwa w Warszawie i w izbie harcerskiej Biblioteki Śląskiej. Prace zespołu badawczego zaktywizują działalność badawczą środowiska naukowego z całej Polski w obszarze badań nad ruchem harcerskim, które intensywnie prowadzone były w latach 80. ubiegłego wieku. Interdyscyplinarność projektu w sposób szczególnie wzbogaci warsztat badawczy wykonawców reprezentujących różne dyscypliny naukowe. W *Encyklopedii harcerstwa* znajdzie się wiedza, która będzie użyteczna w rozwoju takich dyscyplin naukowych, jak: pedagogika, ze szczególnym uwzględnieniem teorii wychowania, historii wychowania, dydaktyki, pedagogiki specjalnej, pedagogiki społecznej, pedagogiki medialnej; historia, ze szczególnym uwzględnieniem historii ruchów młodzieżowych, historii Polski; literaturoznawstwo, ze szczególnym uwzględnieniem literatury harcerskiej; kulturoznawstwo; nauki prawne; nauki o bezpieczeństwie i obronności; psychologia; socjologia; ochrona środowiska. Projekt pośrednio przyczyni się

do ochrony i zachowania unikatowych zbiorów (będących często w rękach prywatnych) związanych z działalnością harcerstwa, stanowiących istotną część dziedzictwa narodowego ze względu na swój ogólnopolski zasięg i tematykę. Wiele z tych materiałów to zbiory, które często są niewłaściwie przechowywane, co powoduje ich stopniową destrukcję, a w konsekwencji brak dostępu.

CHARAKTERYSTYKA PLANOWANEGO WYNIKU

W wyniku realizacji badań przedstawione zostaną podstawowe problemy dotyczące ruchu harcerskiego z uwzględnieniem pytań szczegółowych oraz udzielonych na nie odpowiedzi w całym kontekście historii harcerstwa. Pozwoli to zainteresowanym wyrobić pogląd na temat słuszności podejmowanych działań w okresie ponad stuletniej działalności ruchu harcerskiego. Podczas prac badawczych wyłonione zostaną sylwetki osób, które w sposób szczególnie zasłużyły się dla polskiego ruchu harcerskiego. Biogramy te będą stanowiły źródło informacji o danej osobie oraz będą okazją do zapoznania się z kontekstem działalności opisywanych osób względem ruchu harcerskiego. Ponadto, dzięki prowadzonym badaniom nad ruchem harcerskim: scharakteryzowane zostaną organizacje harcerskie (te, które działały oraz te, które współcześnie działają), będące częścią ruchu harcerskiego; ujawniona i usystematyzowana zostanie wiedza dotycząca harcerskiej metody wychowawczej; podkreślona zostanie rola harcerstwa w tworzeniu i podtrzymywaniu kultury narodowej Polski; opracowany zostanie zbiór informacji dotyczącej działalności ruchu harcerskiego w różnych regionach Pol-

ski; opracowane zostaną zestawienia tabelaryczne umożliwiające wyciągnięcie wniosków naukowych; zaprezentowane zostaną zdjęcia osób, zdjęcia z wydarzeń harcerskich oraz zdjęcia ważnych dla tradycji narodowej eksponatów znajdujących się w Muzeum Harcerstwa; zaprezentowane zostaną grafiki dotyczące ruchu harcerskiego; stworzona zostanie izba harcerska z zapleczem naukowym w Bibliotece Śląskiej. W rezultacie podejmowanych działań badawczych opracowana i opublikowana zostanie *Encyklopedia harcerstwa* w wersji książkowej (tradycyjnej) oraz internetowej, w tym na urządzenia mobilne.

PRZEDMIOT I CEL BADAŃ

Przedmiotem badań jest działalność ruchu harcerskiego na ziemiach polskich i poza granicami państwa polskiego od początku XX wieku po czasy współczesne. Natomiast naczelnym celem badań jest ujawnienie, opisanie oraz encyklopedyczne usystematyzowanie stosunkowo obiektywnych informacji dotyczących początków powstania, działalności oraz ewolucji ruchu harcerskiego w różnych okresach działalności państwa polskiego. W prowadzonych badaniach oraz konstruowaniu haseł *Encyklopedii harcerstwa* uwzględniony zostanie kontekst:

- historyczny, opisujący początki powstania harcerstwa, działalność ruchu harcerskiego w okresie I i II wojny światowej, dwudziestolecia międzywojennego, Polski Ludowej, III Rzeczypospolitej Polskiej oraz w sposób szczególny opisujący działalność Szarych Szeregów i prezentujący heroiczną walkę harcerzy o wolną Polskę;
- patriotyczny, charakteryzujący działalność ruchu harcerskiego w podtrzymywaniu dziedzictwa narodowego,

w wychowaniu patriotycznym dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych;

- pedagogiczny, dotyczący specyfiki harcerskiego systemu wychowawczego, harcerskiej metody wychowawczej, metodyki zuchowej, harcerskiej, starszoharcerskiej, wędrowniczej oraz Nieprzetartego Szlaku, harcerskich specjalności, ogólnopolskich i regionalnych programów edukacyjnych, współpracy ruchu harcerskiego ze szkołami wyższymi, szkołami ponadgimnazjalnymi, gimnazjalnymi, podstawowymi, przedszkolami;
- międzynarodowy, opisujący działalność ruchu harcerskiego poza granicami Polski oraz działalność w międzynarodowych organizacjach skautowych;
- aksjologiczny, dotyczący reprezentowanego systemu wartości w Obietnicy i Prawie Zucha, Prawie i Przyrzeczeniu Harcerskim, Zobowiązaniu Instruktorskim oraz ewolucji systemu wartości w ruchu harcerskim;
- normatywno-prawny, opisujący status prawny różnych organizacji harcerskich na przestrzeni ich działalności oraz prawo wewnętrzne i związane z nim dokumenty obowiązujące w harcerskich jednostkach;
- społeczny, dotyczący relacji ruchu harcerskiego z organami państwa polskiego, samorządem, innymi organizacjami pozarządowymi, z kościołami, instytucjami kulturotwórczymi, służbami mundurowymi oraz Ruchem Przyjaciół Harcerstwa;
- antropologiczny, charakteryzujący symbole, zwyczaje, tradycje i obrzędy harcerskie oraz działalność ruchu harcerskiego w obszarze tworzenia kultury polskiej;
- biograficzny, prezentujący sylwetki osób mających wpływ na działalność ruchu harcerskiego;

- o kulturowy, obejmujący swym zasięgiem publikacje zwarte oraz czasopiśma dotyczące działalności harcerskiej oraz działalność teatralną, muzyczną, literacką;
- o medialny, charakteryzujący działalność harcerskiego radia, telewizji i internetu.

WPŁYW NA WZBOGACENIE WIEDZY O RUCHU HARCERSKIM

W piśmiennictwie dotyczącym harcerstwa znajduje się tylko jedna pozycja o charakterze encyklopedycznym *Leksykon harcerstwa*, który opracowano pod redakcją Olgerda Fietkiewicza oraz wydano w 1988 r. Pomimo współczesnych wydań czterech tomów *Harcerskiego Słownika Biograficznego*⁷ dotyczących biogramów, w literaturze przedmiotu brakuje kompendium wiedzy na temat harcerstwa, które zredagowane byłoby w formie zbioru artykułów hasłowych ułożonych w logicznym porządku, umożliwiających szybkie odnalezienie właściwej informacji. Opracowanie *Encyklopedii harcerstwa* zapełni lukę we współczesnych opracowaniach zbiorów wiedzy z zakresu ruchu harcerskiego. A zatem prowadzone badania, a w ich rezultacie opracowana encyklopedia będzie unikatowym zbiorem wiedzy dotyczącej związku idei z życiem narodu na przykładzie genezy ewolucji ruchu harcerskiego. W pewnym sensie *Encyklopedia harcerstwa* będzie kontynuacją dzieła O. Fietkiewicza oraz autorów haseł. Redaktor *Leksykonu* uważał, że publikacja ta nie jest doskonała, gdyż: 1) dopiero zaczyna powstawać teoria harcerstwa oraz siatka pojęć tej interdyscyplinarnej wiedzy czerpiącej z nauk społecznych, 2) wiele pracy wymaga jeszcze opracowanie historii harcerstwa, 3) harcerstwo jest żywą i twórczą organizacją, wciąż mają miejsce w niej nowe fakty,

zjawiska, powstają nowe prądy⁸. *Encyklopedia harcerstwa* jest niezbędna do prowadzenia badań, kolejnych opracowań naukowych oraz będzie miała znaczenie w propagowaniu wiedzy dotyczącej ruchu harcerskiego. Ponadto prace badawcze nad *Encyklopedią harcerstwa* umożliwią zebranie współczesnej wiedzy na temat harcerstwa, która jest rozproszona w różnych organizacjach harcerskich działających na terenie Polski i poza jej granicami. Istotą prowadzonych badań jest ugruntowana wiedza o harcerstwie, niezależna, wolna od subiektywnych spostrzeżeń, która skonstruowana będzie na płaszczyźnie interdyscyplinarnej współpracy naukowców. Realizacja projektu umożliwi opracowanie nowych narzędzi badawczych, które oparte zostaną na metodologii badań dziedzin nauk humanistycznych, społecznych, prawnych, biologicznych, medycznych i nauk o zdrowiu (np. analiza dokumentacji medycznej dotyczącej akcji szczepień prowadzonych przez Krąg Instruktorski Lekarzy) i nauk o kulturze fizycznej. Ważnym elementem działalności badawczej będzie weryfikacja wiedzy, która znajduje się w literaturze harcerskiej wydanej przed transformacją ustrojową naszego państwa. Opracowanie *Encyklopedii harcerstwa* wzbogaci obszary wiedzy nauk humanistycznych, społecznych, przyrodniczych, nauk o zdrowiu oraz kulturze fizycznej.

METODY BADAWCZE

Projekt naukowy skonstruowano zgodnie ze schematem badawczym ukierunkowanym na przeszukiwanie, analizowanie i weryfikację źródeł historycznych oraz źródeł współczesnych dotyczących ruchu harcerskiego. W celu pozyskania haseł encyklopedycznych wykorzystane zostaną następujące metody i techniki badawcze: analiza i krytyka piśmiennic-

7. Red. J. Wojtycza, *Harcerski słownik biograficzny*, Wyd. Muzeum Harcerstwa w Warszawie, T. I, Warszawa 2006.; Red. J. Wojtycza, *Harcerski słownik biograficzny*, Wyd. Muzeum Harcerstwa w Warszawie, T. II, Warszawa 2008.; Red. J. Wojtycza, *Harcerski słownik biograficzny*, Wyd. Muzeum Harcerstwa w Warszawie, T. III, Warszawa 2011, Red. J. Wojtycza, *Harcerski słownik biograficzny*, Wyd. Muzeum Harcerstwa w Warszawie, T. IV, Warszawa 2017.

8. Red. O. Fietkiewicz, *Leksykon harcerstwa*, Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, Warszawa 1988, s. 5.

stwa dotyczącego ruchu harcerskiego od czasów jego powstania po teraźniejszość; badanie dokumentów, źródeł archiwalnych rękopiśmiennych, drukowanych, ikonograficznych oraz materiałów i wytworów związanych z harcerstwem (korespondencja, dokumentacja finansowa, techniczna i statystyczna, mapy i plany, fotografie, filmy i mikrofilmy, nagrania dźwiękowe i wideofonowe, dokumenty elektroniczne, kroniki, pamiętniki, rozkazy, akty prawne, autobiografie, ankiety personalne, dokumenty dotyczące przebiegu działalności harcerskiej danej osoby, dyplomy, legitymacje, przemówienia, wycinki prasowe); wywiad z osobami (naoczniymi świadkami ważnych wydarzeń harcerskich), dysponującymi zasobem wiedzy na temat harcerstwa; ankieta umożliwiająca pozyskanie danych statystycznych z harcerskich jednostek.

Działalność badawcza realizowana będzie na terenie całej Polski. Ponieważ wykonawcy projektu pochodzą z różnych ośrodków naukowych, spotkania zespołu badawczego dotyczące przygotowania badań, ewaluacji procedury badawczej oraz analizy wyników badań odbywać się będą w formie seminariów.

ZNACZENIE PROJEKTU DLA BADAŃ NAD KULTURĄ NARODOWĄ

Dla Tadeusza Nowackiego naród „jest wielowiekowym tworem, podmiotem historii i twórcą kultury. W jego tradycjach zawiera się układ wartości podstawowych dla istnienia narodu. Są to wartości nadające walor wszystkim tym poczynaniom członków narodu, które sprzyjają jego rozwojowi biologicznemu, fizycznemu i duchowemu. Dlatego do podstawowych wartości etosu narodowego należy wspieranie życia wszystkich obywateli i podwyższanie jakości tego życia”⁹. Za-

łożenia te nie są obce harcerstwu, ponieważ jest ruchem narodowym na stałe wpisanym w tożsamość Polski, wyróżniającym naszą kulturę na tle kultur innych państw. Ponad stuletnia działalność ruchu harcerskiego odegrała i nadal odgrywa ogromną rolę w tworzeniu się i utrzymaniu więzi społecznych Polaków mieszkających w kraju oraz poza jego granicami. Ruch harcerski ze stałym zestawem „specyficznych elementów” tworzy kulturę narodową Polski. Wśród nich wyróżniamy: bohaterów narodowych związanych z ruchem harcerskim, zespół zwyczajów, obrzędów i wartości harcerskich korespondujących z wartościami narodowymi, dzieła sztuki i literatury dotyczące harcerstwa, miejsca i wydarzenia związane z harcerstwem a ważne dla narodu polskiego, pielęgnowanie wartości religijnych w harcerstwie, harcerski system wychowawczy.

Zaprojektowane badania scharakteryzują ponad 100-letni fenomen ruchu harcerskiego, który mimo trudności i przeobrażeń realizuje jedyny w swoim rodzaju kanon wychowawczy stale obecny w wyobrażeniach społeczeństwa polskiego. Są w Polsce organizacje stuletnie, ale spośród nich nie ma takiej, której dzieje tak głęboko splotły się z historią i kulturą Polski, wpłynęły na życie pięciu kolejnych pokoleń. Wychowankowie ruchu harcerskiego znacząco wpłynęli na dzieje Polski, co znalazło (choć niepełny) swój wyraz w edukacji, historiografii, literaturze, filmie, a nawet w naukach o zdrowiu.

Należy podkreślić, że harcerstwo harmonijnie łączyło wpływ inspiracji skautowego ruchu światowego i tradycji narodowej w duchu uniwersalnych, ogólnoludzkich wartości ideału wychowawczego. Czerpanie myśli demokratycznych z ruchu światowego skautingu, w którym harcer-

9. T. Nowacki, Funkcja wartościowania [w:] red. F. Szlosek, Badanie – Dojrzwianie – Rozwój, Wyd. ITE-PIB w Radomiu, APS im. M. Grzegorzewskiej, Warszawa-Radom 2006, s. 20.

stwo odgrywało sporą rolę i odnoszenie tych inspiracji do potrzeb społeczeństwa polskiego, wpłynęło na tworzenie się państwa polskiego. Patriotyzm w ruchu harcerskim był i jest bardzo silnie eksponowany przez miliony młodzieży zaangażowanej w kontakty międzynarodowe, wyjeżdżającej na zagraniczne zloty, przyjmującej skautów – co było okazją do poznania i akceptacji świata zewnętrznego, zrozumienia innych.

Ruch harcerski od początku swojego istnienia na ziemiach polskich łączy w wychowaniu tradycję i nowoczesność, dziś często przeciwstawiane. Harcerstwo było prekursorem oraz należało do organizacji, które wcześniej propagowały „nowoczesność” w zakresie wychowania i spędzania wolnego czasu przez aktywną turystykę, „survival”, sporty wodne, lotnictwo, jeździectwo, łączność, pożarnictwo, działania ekologiczne, ratownictwo. Harcerstwo łączy wychowanie w wielu grupach wiekowych – rzadko spotykany, a dziś wart refleksji ciąg wychowawczy obejmuje dzieci, młodzież i ludzi dorosłych. Wychowanie przez działanie, istota służby to podstawy harcerskiego wychowania, które dziś przyświecają idei wolontariatu. Warto podkreślić, w kontekście dziedzictwa narodowego, jest pojęcie „służby”, które było i jest realizowane przez harcerki i harcerzy. W czasie wojen to działalność Szarych Szeregów, a współcześnie w czasie pokoju to pomoc ludziom w czasie klęsk żywiołowych oraz wsparcie procesu wychowawczego dzieci i młodzieży.

A zatem zaprojektowane badania, w rezultacie których powstanie *Encyklopedia harcerstwa*, będą znaczącym wkładem w badania nad kulturą polską poprzez hasłowe przedstawienie:

- sylwetek harcerzy zaliczanych do grona bohaterów narodowych;

- sylwetek znaczących dla Polski osób związanych z harcerstwem;
- harcerskiego systemu wychowawczego jako czynnika mającego wpływ na polską edukację;
- harcerskiej metody wychowawczej jako alternatywnej formy edukacji;
- działalności harcerskiej dotyczącej wychowania duchowego, społecznego, patriotycznego;
- zagadnień naukowych związanych z harcerstwem;
- harcerskiej działalności dotyczącej krzewienia i promowania kultury polskiej poza granicami kraju;
- symboliki harcerskiej, nieodłącznie związanej z symbolami narodowymi Polski;
- wydarzeń historycznych ważnych dla Polski a związanych z harcerstwem;
- organizacji harcerskich działających na terenie Polski oraz poza jej granicami.

Ważnym zadaniem zaprojektowanych badań będzie analiza przeszłości, opisanie fenomenu harcerskiego wychowania oraz jego znaczenia w kształtowaniu się postaw życiowych i patriotycznych wychowanków, które często były podstawą niewątpliwego sukcesu. Należy zatem objąć naukową refleksją, uogólnić to, co powstało, również w lokalnych środowiskach, jako wyraz pamięci starszego pokolenia i dążenia do utrwalania tej pamięci w postaci więzi międzypokoleniowych.

CHARAKTERYSTYKA I SPOSÓB PUBLIKACJI PLANOWANEGO WYNIKU

W wyniku realizacji projektu badawczego opracowana oraz wydana zostanie w wersji książkowej (tradycyjnej) oraz internetowej *Encyklopedia harcerstwa* zawierająca blisko 5000 haseł dotyczących ruchu harcerskiego od jego powstania po

czasy współczesne. Zaletą tej drugiej jest możliwość stałej aktualizacji danych oraz umieszczania zdigitalizowanych materiałów źródłowych na serwerach oraz przenośnych nośnikach (CD, DVD, pendrive). Hasła będą miały formę niewielkich artykułów, haseł o charakterze przeglądowym. Wybrane hasła będą miały odwołania do zestawień tabelarycznych, ilustracji czarno-białych i wielobarwnych, map, nut. *Encyklopedia harcerstwa* będzie materiałem źródłowym dla przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych, m.in. dla pedagogów, historyków, filologów polskich, socjologów, politologów, psychologów, kulturoznawców i etnologów. *Encyklopedia harcerstwa* w formacie B5 w wersji książkowej wydana zostanie w twardej okładce w nakładzie 1000 egzemplarzy, z kolei wersja internetowa będzie działała na zasadach otwartego dostępu, który umożliwi wykorzystywanie zbioru informacji o ruchu harcerskim wszystkim badaczom – użytkownikom internetu oraz użytkownikom urządzeń mobilnych. Szczególnym atutem wersji internetowej *Encyklopedii harcerstwa* będzie możliwość załączenia materiałów multimedialnych, które będą stanowiły źródło naukowego poznania.

10. T. Nowacki, Funkcja wartościowania [w:] red. F. Szlosek, Badanie – Dojrzwianie-Rozwój, Wyd. ITE-PIB w Radomiu, APS im. M. Grzegorzewskiej, Warszawa-Radom 2006, s. 20 i n.

11. B. Śliwski, Przyrzeczenie harcerskie. Historia. Metodyka. Manipulacje. Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2012.

ZAKOŃCZENIE

Ruch harcerski od początku swojego istnienia stoi na straży wartości narodowych. Przypomnijmy, że „(...) do podstawowych wartości narodowych należą pewne idee i ideały charakteryzujące dążenie do doskonałości etycznej i wysokiego poziomu rozwoju duchowego. To z kolei nadaje wagę takim wartościom, jak edukacja, służba dla narodu, pielęgnowanie i rozwój języka, rozwój narodowych dziedzin sztuki: teatru, muzyki, poezji, literatury itp.”¹⁰. Pomimo, że harcerski dekalog zmieniał się¹¹, wspomniane wartości na stałe wpisane są w harcerski system wychowawczy. Opisanie działalności ruchu harcerskiego w tym szerokim kontekście wymaga realizacji projektu badawczego, którego rezultatem będzie opracowanie w formie encyklopedycznej unikatowego zasobu źródłowego istotnego dla polskiego dziedzictwa kulturowego, służących jego ochronie, upowszechnianiu oraz włączeniu do żywej tradycji kultury narodowej. Projekt jest przedsięwzięciem długoterminowym, w którym uczestniczyć będzie środowisko naukowe oraz instruktorzy harcerscy działający w komisjach lub zespołach historycznych stowarzyszeń harcerskich.

LITERATURA:

Barbie E., *Badania społeczne w praktyce.*

Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2004.

Fersten A., *To jeszcze nie to,*

„Harcerstwo”, nr 10 (345), 1988, s. 38-42.

Fietkiewicz O., *Czy jesteśmy ruchem?,*

„Harcerstwo” nr 11/12 (346-347), 1988, s. 1-5.

Fietkiewicz O. (red.), *Leksykon harcerstwa,*

Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, Warszawa 1988.

Kruger H. H., *Wprowadzenie w teorie i metody badawcze nauk o wychowaniu,*

GWP, Gdańsk 2005.

- Nowacki T.,** *Funkcja wartościowania* [w:] red. F. Szlosek, Badanie – Dojrzewanie-Rozwój, Wyd. ITE-PIB w Radomiu, APS im. M. Grzegorzewskiej, Warszawa-Radom 2006.
- Pilch T., Bauman T.,** *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*, Wyd. Akademickie Żak, Warszawa 2001.
- Śliwerski B.,** *Przyrzeczenie harcerskie. Historia. Metodyka. Manipulacje*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2012.
- Wojtycza J. (red.),** *Harcerski słownik biograficzny*, Wyd. Muzeum Harcerstwa w Warszawie, T. I, Warszawa 2006.
- Wojtycza J. (red.),** *Harcerski słownik biograficzny*, Wyd. Muzeum Harcerstwa w Warszawie, T. II, Warszawa 2008.
- Wojtycza J. (red.),** *Harcerski słownik biograficzny*, Wyd. Muzeum Harcerstwa w Warszawie, T. III, Warszawa 2011.
- Wojtycza J. (red.),** *Harcerski słownik biograficzny*, Wyd. Muzeum Harcerstwa w Warszawie, T. IV, Warszawa 2017.
- Zakrzewska Z.,** *Rozważania modelowe*, „Harcerstwo” nr 6, 1988, s. 1-3.